

PATVIRTINTA
Etninės kultūros globos tarybos
2015 m. lapkričio 10 d.
nutarimu Nr. TN-5

ETNINĖS KULTŪROS TĖSTINUMO IR KAITOS TYRIMŲ 2016–2022 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo preambulėje pabrėžiama, kad etninė kultūra yra tautos būties, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas, tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtiną orumą, savarankiškumą ir savitumą. Etninės kultūros tęstinumo ir kaitos tyrimų 2016–2022 metų programa (toliau – Programa) parengta įgyvendinant Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą, Nacionalinio saugumo įstatymą (kuriame įtvirtinta valstybės pareigą globoti etninę kultūrą, kultūros savitumą ir papročius formuojant kultūros politiką), atsižvelgiant į Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“, patvirtintą LR Seimo nutarimu 2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015 (įgyvendinant prioritetą „Kultūra“ vienas pirmųjų uždavinių yra formuoti, aktualizuoti ir plėtoti tapatybę), taip pat į Etninės kultūros globos tarybos (toliau – EKG) 2015 m. gegužės 12 d. posėdžio nutarimą (protokolo Nr. TP-3).

2. Programos paskirtis – konkursinio finansavimo būdu plėtoti ir skatinti etninės kultūros tęstinumą Lietuvoje ir lietuvių bendruomenėse užsienyje, lietuvių etninės kultūros kaitos ir sąveikos procesų tyrimus, užtikrinti jų rezultatų sklaidą.

3. Programos įgyvendinimo rezultatai svariai papildys EKG kaupiamus duomenis apie etninės kultūros būklę, bus panaudojami analizuojant ir teikiant išvadas dėl teisės aktų ar jų projektų, turinčių įtakos etninės kultūros objekto globai bei subjektų veiklai.

II. PADĖTIES ĮVERTINIMAS

4. EKG, kaip ekspertinė institucija, privalo teikdama savo vertinimus ir rekomendacijas dėl etninės kultūros valstybinės globos remtis tam tikrais tyrimais ir jų išvadamis. Tačiau neretai labai trūksta duomenų apie tam tikrą etninės kultūros sričių būklę, naujausias tendencijas nuolat vykstant socialiniams ir kultūriniais pokyčiams šalyje, kurie daro didžiulę įtaką etninės kultūros raidai. Tam reikalingi kompleksiniai su visuomenės socialine raida susiję tyrimai.

5. Vadovaujantis Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymu 2003-2014 m. buvo vykdoma Etninės kultūros plėtros valstybinė programa (pirmasis etapas 2003-2009, antrasis etapas 2010–2014 m.), kuri buvo finansuojama iš vykdytojų biudžetinių asignavimų, nesudarius programos įgyvendinimą koordinuojančios tarybos, sudarytos iš programą vykdyusių institucijų atstovų. Dėl to šią programą pavyko įgyvendinti tik iš dalies (ypač kilus finansinei krizei). Įvairių institucijų finansuoti tyrimai nebuvo apibendrinti ir per mažai viešinami. Etninės kultūros tyrimai konkurso būdu daugiausia buvo finansuojami iš Kultūros rėmimo fondo (kurio lėšas nuo 2013 m. skirsto Lietuvos kultūros taryba), Lietuvos mokslo tarybos, rečiau – iš ministerijų ir savivaldybių skiriamų lėšų. Tačiau konkurso būdu finansuotų tyrimų pobūdis yra labai skirtingas ir labiau atitinka įvairius

pačių tyrinėtojų ar užsakovų interesus, negu etninės kultūros valstybinei globai aktualių klausimų sprendimo poreikius. Be to, finansinė parama įvairių etninės kultūros sričių būklės tyrimams konkursuose nėra pakankama ir neužtikrina tolygaus proceso.

6. Ypač trūksta nuoseklių tyrimų šiais klausimais: kokia linkme kinta sąlygos etninės kultūros moksliniams tyrimams plėtotis, kaip įgyvendinama šių tyrimų metu sukauptų duomenų apsauga ir sklaida; kokia yra padėtis etnokultūrinio ugdymo srityje – tiek Lietuvoje, tiek lietuvių bendruomenėse užsienyje, kaip kultūros įstaigos prisideda prie etnokultūrinio ugdymo sklaidos įgyvendinamos edukacines programas; ar yra užtikrinamas etninės kultūros specialistų rengimas bei jų kvalifikacijos tobulinimas, koks yra specialistų poreikis; kokia etninės kultūros būklė tose savivaldybėse, kuriose nėra etninės kultūros specialistų; kokios yra regioninio savitumo ypatybių tęstinumo, pritaikomumo ir kaitos tendencijos šiuolaikiniame Lietuvos kultūriniame gyvenime ir regioninėje politikoje, ar išlieka žmonių regioninė savimonė Lietuvoje ir lietuvių bendruomenėse užsienyje; kokie yra UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje rezultatai, problematika ir galimybės; kokia yra tradicinių kalendorinių švenčių, šeimos ir bendruomeninių papročių tęstinumo būklė, tradicinių amatų ir tautinio paveldo produktų sklaidos situacija bei plėtros galimybės; kaip kinta lietuviškos tradicijos lietuvių bendruomenėse užsienio šalyse ir etninėse lietuvių žemėse; kokie yra etninės kultūros sklaidos masinėse informavimo priemonėse ypatumai.

7. Programos įgyvendinimą sąlygoja šios palankios aplinkybės:

7.1. Lietuvoje yra pakankamai didelis etninės kultūros būklę gebančių nagrinėti tyrėjų potencialas. Dauguma jų yra sukaukę nemažą mokslinio darbo patirtį dirbdami įvairiose mokslo įstaigose (mokslo institutuose ir aukštosiose mokyklose), kiti pasižymi ilgamete patirtimi etnokultūrinės veiklos kultūros ir švietimo įstaigose;

7.2. EKGK, kaip kolegialų ekspertinį organą, sudaro atstovai iš įvairių valstybės institucijų bei visuomeninių organizacijų, susijusių su etninės kultūros globa (21 narys), o jos teritorinius padalinius, veikiančius visuose 5-iose Lietuvos etnografiniuose regionuose (regionines etninės kultūros globos tarybas) – etnografiniame regione veikiančių visuomeninių organizacijų, savivaldos ir valstybės institucijų atstovai (iš viso regioninėse tarybose yra 116 nariai). Pasitelkus tokį gausų būrį ekspertų, EKGK pateiktos išvados ir pasiūlymai padeda formuoti visuminį požiūrį į etninę kultūrą bei jos globą.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

8. Programos tikslas – šiuolaikiniais etnologijos ir socialinių mokslų metodais sukaupti reprezentatyvius duomenis apie etninės kultūros tęstinumo ir kaitos Lietuvoje bei lietuvių bendruomenėse užsienyje tendencijas, jų sąveiką su etninės kultūros valstybinės globos tikslais, užtikrinti tyrimų rezultatų sklaidą ir prieinamumą visuomenei.

9. Tikslui pasiekti nustatomi šie Programos uždaviniai:

9.1. tirti etnologinių, etnomuzikologinių ir kitų giminingų sričių lauko tyrimų (apimant ir šiuolaikinių etninės kultūros formų tyrimus) būklę ir kaitą, sukauptų duomenų apsaugą ir sklaidą;

9.2. tirti Lietuvos etnografinių regionų ypatybes (raidą ir būdingąsias regioninio savitumo ypatybes, jų tęstinumą, pritaikomumą ir kaitos tendencijas šiuolaikiniame Lietuvos kultūriniame gyvenime, ekonomikoje ir regioninėje politikoje, žmonių regioninę savimonę Lietuvoje ir lietuvių bendruomenėse užsienyje);

9.3. tirti etnokultūrinio ugdymo (apimant vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų švietimą, įvairialypę edukacinę veiklą) būklę Lietuvoje ir lietuvių bendruomenėse užsienyje;

9.4. tirti etninės kultūros specialistų poreikį, rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo būklę;

9.5. tirti UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje rezultatus, problematiką ir galimybes;

9.6. tirti tradicinių amatų ir tautinio paveldo produktų sklaidos situaciją bei plėtros galimybes Lietuvoje;

9.7. tirti tradicinių kalendorinių švenčių, šeimos ir bendruomeninių papročių tęstinumo būklę;

9.8. tirti etninės kultūros sklaidą masinėse informavimo priemonėse;

9.9. tirti lietuviškų tradicijų kaitą etninėse lietuvių žemėse ir lietuvių bendruomenėse užsienio šalyse;

9.10. užtikrinti Programos tyrimų rezultatų sklaidą.

IV. NUMATOMI REZULTATAI

10. Įvykdžius Programoje numatytus uždavinius, bus pasiekti šie rezultatai:

10.1. sukaupti duomenys apie galimybes ir problemas plėtojant etninės kultūros mokslinius tyrimus, užtikrinant tyrimų metu sukauptų duomenų apsaugą ir sklaidą;

10.2. atlikta etnokultūrinio ugdymo Lietuvoje ir lietuvių bendruomenėse užsienyje stebėseną, įvertinta esama būklė;

10.3. ištyrinėta etninės kultūros specialistų rengimo, kvalifikacijos tobulinimo bei poreikio problematika;

10.4. nustatytos regioninio savitumo ypatybių tęstinumo, pritaikomumo ir kaitos tendencijos šiuolaikiniame Lietuvos kultūriname gyvenime ir regioninėje politikoje, regioninės savimonės kaita;

10.5. išnagrinėti UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje rezultatai, problematika ir galimybės;

10.6. ištirta tradicinių kalendorinių švenčių, šeimos ir bendruomeninių papročių tęstinumo būklė, tradicinių amatų ir tautinio paveldo produktų sklaidos situacija bei plėtros galimybės;

10.7. išanalizuota lietuviškų tradicijų kaita lietuvių bendruomenėse užsienio šalyse ir etninėse lietuvių žemėse;

10.8. nustatyti etninės kultūros sklaidos masinėse informavimo priemonėse ypatumai;

10.9. remiantis atliktais tyrimais, pateiktos rekomendacijos dėl etninės kultūros valstybinės globos tobulinimo;

10.10. tyrimų rezultatai ir rekomendacijos pateikti suinteresuotoms institucijoms bei visuomenei, parengti ir išleisti leidiniai.

V. PROGRAMOS VYKDYMO VERTINIMO KRITERIJAI

11. Programos uždavinių vykdymas vertinamas pagal šiuos kriterijus:

11.1. kiekybinius – organizuotų tyrimų skaičius; sukauptų duomenų skaičius ir apimtis; atliktų taikomųjų tyrimų skaičius ir apimtis; surengtų konferencijų, seminarų ir kitų renginių skaičius; parengtų ir paskelbtų leidinių skaičius, apimtis;

11.2. kokybinius – vykdomų tyrimų dėmė su Programos priemonėmis, tyrimų rezultatų vertė (analitiškumas, patikimumas, reprezentatyvumas ir kt.).

VI. FINANSAVIMO ŠALTINIAI

12. Lėšos šiai Programai vykdyti numatomos iš EKG T Lietuvos Respublikos valstybės biudžete skiriamų asignavimų.

13. Programos priede pateikiamas jos priemonių planas ir lėšų poreikis.

VII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

14. Programos vykdymą koordinuoja EKG T. Metinė Programos priemonių vykdymo ataskaita tvirtinama EKG T posėdyje ir teikiama Lietuvos Respublikos Seimui kartu su EKG T metine veiklos ataskaita.

15. Už šios Programos vykdymą atsakinga EKG T. Programos priemonės vykdomos vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka ir EKG T patvirtintu Programos vykdymo tvarkos aprašu.

16. Nustatomi atsiskaitymo už Programos vykdymą terminai:

16.1. kiekvienas projektas įvertinamas jį pabaigus;

16.2. tęstiniai projektai vertinami pasibaigus kiekvieniems kalendoriniams metams;

16.3. visa Programa įvertinama ją pabaigus.

17. Šios programos vykdymo darbai viešinami EKG T interneto svetainėje.
